

**Koncepció a
szaktantárgyak
német nyelven
oktatására
a DSB
gimnáziuma
számára**

Tartalomjegyzék

0 Előszó

1 A DaF (a német mint idegennyelv) és a DFU (a szaktantárgyak német nyelven oktatása) leírása, elhatárolása és kapcsolódási pontjaik

2 A DFU célja

3 A DFU-val szemben támasztott, a célból levezethető követelmények

4 A DFU szervezeti formái és beépítésük az iskolai struktúrába

4.1 Áttekintés

4.2 Megállapodás új szavak bevezetéséről

4.3 Megállapodás új szavak rögzítéséről

4.4 A nyelvviszajelző pecsét alkalmazása

4.5 DFU-kiegészítések az iskolai tantervhez

4.6 A DFU-munka fókusza az egyes évfolyamokon

0 Előszó

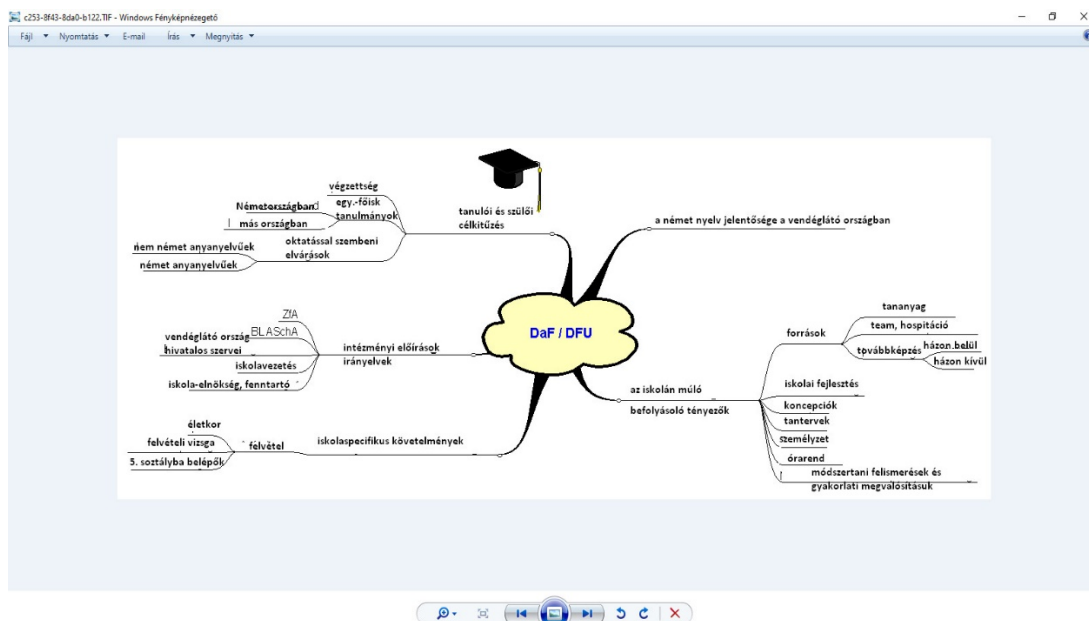
A német nyelv fejlesztése kétségtelenül a külföldi német iskolák központi feladatának tekinthető. A német nyelv egyrészt az oktatás célja, másrészt viszont elengedhetetlen eszköze a szaktárgyi oktatásnak is. Ezért rendkívül fontos, hogy az iskolák végrehajtható koncepciót dolgozzanak ki a DaF/DFU oktatásra.

Van néhány közös előfeltétel, amelyeken a 9. régió külföldi német iskolái osztoznak, ugyanakkor minden intézménynek megvannak a sajátos jellegzetességei, amelyeket a DaF/DFU-koncepció sikere érdekében figyelembe kell venni.

Jelen koncepció első részében megadjuk a DaF és DFU munkaterületek definícióját, és vázoljuk a kettő együttműködését.

A második részben leírjuk és konkretizáljuk a DFU céljait, úgyhogy abból következően levezethetők az oktatással szembeni követelmények, míg a harmadik részt azoknak a feltételeknek szenteltük, amelyeket a sikeres DFU érdekében teljesíteni szükséges.

Az iskola speciális helyzetét és az abból a DFU szempontjából adódó szaktantárgyi keretfeltételeket és azok beágyazását az utolsó részben vizsgáljuk meg közelebbről. A következő ábra mutatja, hogy a DaF/DFU milyen - részben egymásnak ellentmondó erők - feszültségi mezőjében van a külföldi német iskolákban.

1 A DaF (a német mint idegennyelv) és a DFU (a szaktantárgyak német nyelven oktatása) leírása, elhatárolása és a kapcsolódási pontjaik

Mit jelent a DaF?

A DaF jelentése: a német mint idegennyelv. A DaF oktatás olyan tanulóira irányul, akiknek az **anyanyelve nem német.**

Alapját az idegennyelv elsajátításának azon korszerű felfogása képezi, amely elsősorban a kommunikációs képességek és készségek fejlesztésére irányul, van általános műveltségi komponense, magában foglal honismereteket és fejleszti az olvasási és munkamódszerek tudatos alkalmazását.

Mit jelent a DFU?

A DFU jelentése: szaktárgyi oktatás német nyelven. A különböző szaktantárgyakat (pl. matematika, fizika, informatika, történelem, hittan, etika, földrajz, zene, művészet és sport) minden tanulónak németül oktatjuk, különösen tehát azokra irányul, akiknek **az anyanyelvük nem német.**

A nyelv minden tárgynál alapfeltétele a kommunikációnak. Ezáltal a sikeres szaktárgyi oktatás kulcsa is. A DFU súlypontja ily módon nemcsak a szakmai tudásszerzésen, hanem erőteljesen a szaknyelv elsajátításán és a német nyelv általános fejlesztésén és a nyelvi készségek bővítésén van. Ezáltal kettős követelménynek kell megfelelnie. Ez kommunikatív és „nyelvérzékeny” szaktárgyi oktatást követel meg. A nyelvérzékeny szaktárgyi oktatás tudatos nyelvhasználat a tárgy oktatásánál és tanulásánál.

A DaF és a DFU kapcsolódási pontjai

A DaF oktatás a tanulókat a szaktárgyi tárgy- és témaorientált követelményeire készíti fel és célzott fejlesztéssel segíti nyelvi és egyidejűleg szakmai cselekvési kompetenciájukat (vö. A DaF kerettanterve a külföldi német iskolák számára, 2009. szeptember).

Miután a szaktanár a nyelvérzékeny oktatás során „nyelvtanár” is egyben, a nyelvi közvetítésben nem hagyatkozhat egyedül a némettanárra. Ezzel ő maga felelős a legfontosabb szakkifejezések és szakmai nyelvi struktúrák használatáért és gyakorlásáért.

Ez megköveteli, hogy a DFU-kollégák is megismerjék az idegennyelvi oktatás módszertanát és didaktikáját. Ebben a DaF-kollégáktól kapjanak tanácsokat. Mindazonáltal tantervi és didaktikai-módszertani értelemben gondoskodni kell az idegennyelvi szaknyelvi oktatás és tanulás elveinek szisztematikus házon belüli koordinációjáról.

2 A DFU célja

A német nyelven oktatott szaktantárgyakból a tanulókat egyrészt a kétnyelvű oktatásban való részvételre (a 9. évfolyamtól), másrészt tartalmi, módszertani és szaknyelvi szempontból egyaránt a német érettségire (Deutsches Internationales Abitur =DIA) kell felkészíteni. Az ehhez szükséges kompetenciák az alábbiakban foglalhatók össze:

- (1) A tanulók önállóan képesek megkeresni a feladatokban a gyakran használt utasításokat (operátorokat) és az 1. és 2. tanulási célszintnek megfelelően németül megoldani.
- (2) A tanulók német nyelvű tankönyvi szövegeket és más anyagokat szótár segítségével értelmeznek és értékelnek. (Szövegkompetencia)
- (3) Aktív és passzív szakszókinccsel rendelkeznek az adott szaktárgyban, amely lehetővé teszi, hogy az új szakmai tartalmakat gyorsan felfogják és feldolgozzák német nyelven.
- (4) A tanulók képesek egyszerű kísérleteket, gyakorlati és projektfeladatokat német írásos utasításra végrehajtani és dokumentálni. (Alkalmazási kompetencia)
- (5) A tanulók képesek az írásos, képi, táblázatos és grafikai forrásokat fő vonásokban elemezni. (Módszerkompetencia)
- (6) A tanulók az egyéni és csoportos munkafázisok eredményeit lépések adekvát módon német nyelven írásba foglalni és előadni/prezentálni.

3 A DFU-val szemben támasztott, a célból levezethető követelmények

Most közelebbről elmagyarázzuk, hogy milyen követelményeknek kell megfelelnie a strukturált, a nyelvtanulást elősegítő, nyelvérzékeny szaktárgyi oktatásnak (DFU). Eközben nem térünk ki részletesen a jó oktatás általános kritériumaira, hiszen a figyelmet a szaktárgyi oktatás és a nyelvi munka közötti érintkezési (kapcsolódási) pontokra akarjuk irányítani. Ezek a követelmények függetlenek a szaktárgytól és általában minden tárgyra illenek. Nem játszik szerepet, hogy az egyik tárgyat inkább szóban oktatják (hallás utáni értés) mint a művészeti oktatásban vagy az olvasási kompetencia áll előtérben, mint pl. a történelem esetében vagy operátorismeret és szövegértés alapján kell megoldani az iskolai, pld. matematika feladatokat.

- (1) A nyelvi és szakismereteket egyidőben közvetítik, miközben a szakmai tartalom ugyanaz, mint a „normál” tanításnál, de a nyelvvel (munkamegbízásokkal, szövegforrásokkal, könyvszövegekkel, szakszókincsrel stb.) érzékenyen kell bánni.
  - Bár a DFU elsőrendű célja nem a nyelvtanulás, a nyelvet azonban „tudásközvetítői” minőségében tudatosan észlelik és alkalmazzák.
  - Nyelvtanulás nélkül a szaknyelv megtanulása sem lehetséges.
- (2) A tanár a DFU oktatásban nyelvi példakép, ami megköveteli a nyelvi pontosságot:
  - A tanulócsoporthoz elért nyelvi szintjéhez igazodva, érthetőbben, lassabban és tudatosabban beszél (a köznyelvet és a dialektust főként a csekély előzetes tudású tanulócsoporthoz el kell kerülni és ügyelni kell a tiszta kiejtésre (pl. Teich - Teig).
  - A saját nyelvhasználatát reflektálja (a mondatok hossza, a használt szókincs stb.)-
  - Tudatosan alkalmazza a testbeszédet, a jelképeket stb.
  - Egyszerű és rövid mondatokat használ, ügyel az érthetőségre, de a saját beszéd korrekt és megfelelő alkalmazására is.
  - Ügyel a helyes sorrendre: hallás - beszéd - olvasás - írás.

- (3) A tanár tudatában van kettős funkciójának, hogy egyszemélyben szaktárgyi és nyelvtudást közvetít, s ennek megfelelően viselkedik.
- Tudatosan kerül a képi nyelvet, a metaforát, a szólásmondásokat, az iróniát és a szarkazmust a kezdő nyelvtanulóknál, mert ezeket az idegen nyelvet beszélők nehezen értik és a haladó csoportoknál is csak nagyon korlátozottan és magyarázattal együtt alkalmazza (az iróniát és a szarkazmust itt el teljesen el kell hagyni).
  - A nehéz szaktárgyi anyagot nagyobb verbális ráfordítással teszi érthetővé (átfogalmazással, az állítások kibővítésével, konkretizálással, ismétléssel, lépésenként összefoglalással, példák hozásával, más ábrázolási formában bemutatással pl. folyó diagramban stb.).
  - Olyan mondatokat használ, amelyek irányítják a megértési folyamatot, utalnak a fontos részekre:
„Most valami új jön”, „ez a rész különösen fontos” stb.
  - Ha ő maga is ír, összefüggően és helyesen fogalmazzon, hogy a tanulóknak nyelvi modelleket adjon saját használatra. Amikor a táblára ír vagy munkalapokat használ, a kezdő nyelvtanulóknál kerülje el a címszavakat (kulcsszavakat).
  - A táblára íráskor ügyeljen az olvasható és példamutató írásképre, hogy elkerülje a megértési hibákat (pl. A Spatel helyett Spaten).
  - Az anyanyelv használatát csak akkor engedélyezi, ha az lényegesen hozzájárul a tanórán a problémák megoldásához. Erre lehetőleg csak a tanulás kezdetén és csoportos munkáknál kerüljön sor.
  - Azon munkálkodik, hogy a csoportmunkák alatt is egyre inkább németül kommunikáljanak, amennyiben:
    - bevezeti a szükséges nyelvi eszközöket (szókincs és példamondat).
    - meghatározott időkeretet ad meg (az utolsó 5 percben németül írtok,
    - feladatokat épít be, amelyekhez német nyelvi fogalmazás szükséges, (Jegyzetek fel egy válaszmondatot. Írjátok le a folyamatot szakkifejezésekkel. ...)

- (4) A DFU tanár szisztematikus nyelvi segítséget nyújt. Ez azt jelenti:
- A nyelvi segítség/támogatás előrelátó módon, tervezetten és tanterv szerint történik. Tehát nem a tanulók kérdéseire adott reakcióról, hanem már az órára felkészüléskor kezdődő folyamatról van szó (az új tananyag nyelvi problémáinak elemzésével). Példa: Matematika 5. osztály: „vond ki x számot y számból”. Az igéhez a megfelelő elöljárószt kell kiválasztani és azon kívül a német nyelv megköveteli a számok sorrendjének megfordítását a számoláshoz képest).
  - A DFU tanár különösen a kezdő nyelvtanulóknak bocsát nyelvi szerkezeteket rendelkezésre, hogy a követelmények és a nyelvtudás közötti hézagot kitöltse.
Példa: Ennek a hangjegynek a neve ... Ez egy ... jegy) Kezdetben a fókusz legyen **osztály-
mondatok (classroom-phrases)** kidolgozásán, hogy a tanulók Képesek legyenek kérdéseiket kifejezni) Példa: Nem értem,... Miért áll a ... Sorban egy ...? Mit jelent ...?
- (5) A **DFU tanár nem egyedül dolgozik**, hanem más szaktantárgyak DFU tanárainak és a DaF-tanárral együtt. A közös eljárásmodok, szabályok stb. kidolgozása segíthet növelni a tanulási sikert a tanulók körében. Ez azt jelenti:
- Ki kell dolgozni egy módszertani tantervet, amely lehetőleg sok szaktantárgyra vonatkozik és a fókusz a kommunikatív módszerekre helyezi, hogy ezzel is segítse a DFU-munkát (lásd a módszertani tantervet ill. az osztálynapló első oldalát).
  - A nyelvtanításban résztvevő tanárok azonos, egymással egyeztetett módon, lehetőleg kitartóan vezetnek be új szavakat (ld. a 4.2 Megállapodás új szavak bevezetéséről ill. az osztálynapló 2. oldalát, valamint a 4.3 Megállapodás új szavak bevezetéséről fejezetet).
  - A nyelvi teljesítményre vonatkozó visszajelzés a szaktanárok által kifejlesztett nyelvi visszajelző pecséttel történik (ld. A 4.4. fejezetet).
- A szakkifejezések minden tanuló számára megértési korlátot jelentenek. Ezért a DFU tanár nagyon tudatosan és óvatosan bánjon velük. A DFU szakosok állapodjanak meg egy tantervben rögzített szaknyelvi minimumban, amelyet a mindenkorai iskolai tantervhez hozzátéve kifüggesztenek (ld. A 4.5 fejezetet, DFU-kiegészítések az iskolai tantervhez)-

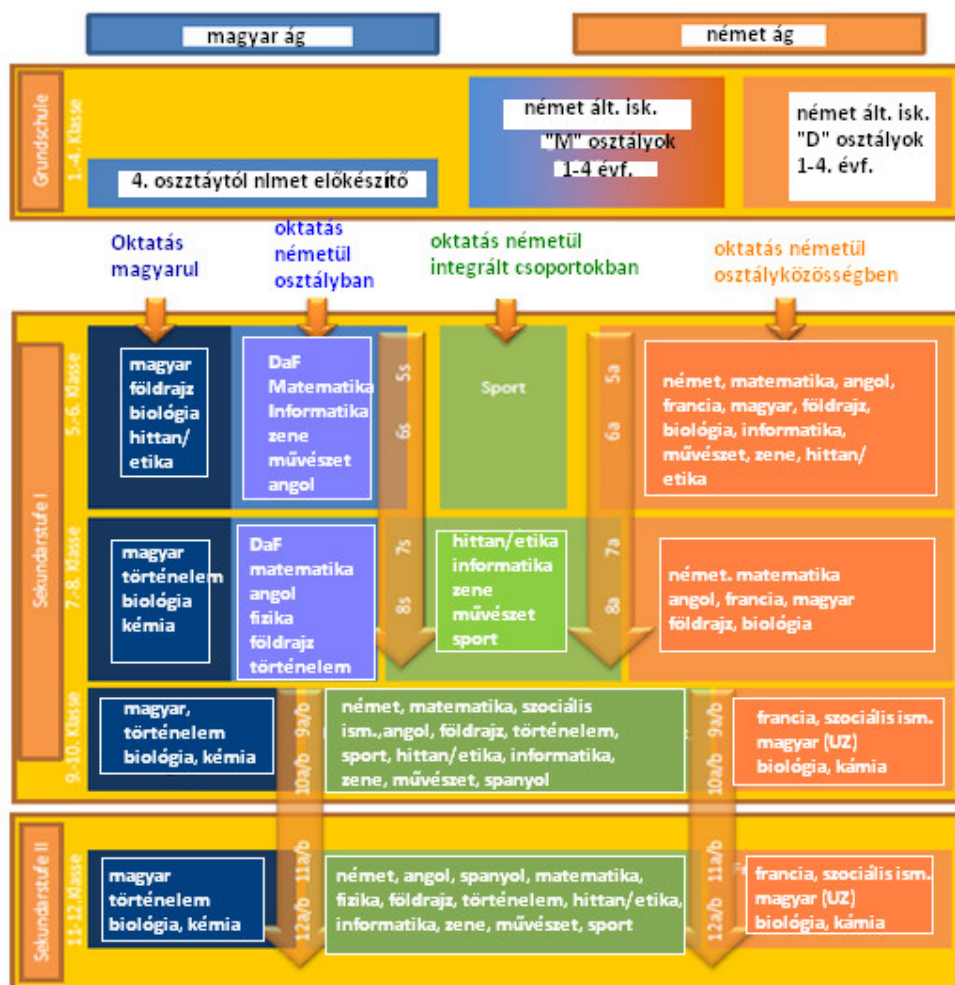

4 A DFU szervezeti formái és beépítésük az iskolai struktúrába

4.1 Áttekintés

Az alábbi képen szemléltetjük az „oldalról belépők” (azok a tanulók, akik nem itt kezdték az iskolát, hanem 5. osztályban csatlakoztak) és az iskola első osztályától itt tanuló (középen az első osztályba lépés) nyelvi integrációját. A grafika szélén a jobb oldalon láthatóak a német anyanyelvűek, akik szintén most kezdik az általános iskola (az alsó tagozat) első osztályát.

NYELVI INTEGRÁCIÓ

4.2 Megállapodás új szavak bevezetéséről

A 2016/17-es tanév utolsó szakmai konferenciáján aktualizálták az új szavak bevezetésére vonatkozó megállapodásokat. Az ilyen információk - különösen az új kollégák számára - minden évben az összes osztálynapló második oldalán láthatók. A megállapodást követően ezeket az információkat a német osztályok osztálynaplóiban is meg kell jeleníteni, mert van sok vegyes csoport is, amelyekhez osztálynaplót visznek.

Új szavak bevezetése

Főnevek

Nem/szó/többszám végződése

r Tisch, -e

e Lampe,

s Kind, -

A hímnemű főneveket **kékkel**, a nőneműeket **pirossal**, a semleges neműeket **ZÖLDDEL** írjuk.

Igék, rendhagyó

(erős) igék

Főnévi igenév/jelenidő 3. személy Személy egyesszám /Elbeszélő

essen isst aß h. e. hat

gegessen)

fahren

fährt

fuhr

i. a.

(ist gefahren)

Szabályos (gyenge)

igék

machen

h

kletter

i

Mellékne

Fokozással a rendhagyó formáknál:

viel, mehr, am meisten

Fokozás nélkül a szabályos formáknál:

schnell, -

stark,

4.3 Megállapodás új szavak rögzítéséről

A DFU szakos tanárok megállapodtak egy egységes módszertanban az új szavak felírása tekintetében a 4.2 alatt bemutatott koncepciónak megfelelően-

A DSB-ben a füzetben/irattartóban az alábbi két lehetőség áll rendelkezésre az 5-9. Évfolyamok számára:

- (1) A szavak a füzet végén
- (2) Vastag vörös vonal a füzet azon oldalának alján, ahol a bejegyzés van, alatta pedig az oldalon előforduló szavak.”

4.4 A nyelvi visszajelzési bélyegző alkalmazása

A DFU szakos tanárok megegyeztek abban, hogy bélyegzőt alkalmaznak az írásbeli dolgozatokban elért nyelvi teljesítményről visszajelzésre az 5-10. osztályban.

Az 1. verziót az 5-6. évfolyamon, míg a 2. verziót a 7-10 évfolyamon alkalmazzák.

1.5-6. osztályban alkalmazott verzió:

Dolgozatodban ezek tűntek fel nekem:			
Kifejezés mód			
Nyelvtan/mondat szerkesztés			
Helyesírás			
(Szak)szókincs			
Sajátosságok			

2.7-10. osztályban alkalmazott verzió:

Dolgozatodban ezek tűntek fel nekem:	+	0	-
Kifejezőmód			
Nyelvtan/mondat szerkesztés			
Helyesírás			
(Szak)szókincs			
Sajátosságok			

4.5 DFU-kiegészítések az iskolai tantervhez

Az egyes évfolyamokon ezen kívül ki kell dolgozni az iskolai tanterv kiegészítéseit, amelyek a mindenkor aktuális tankönyvekhez és tananyagokhoz vannak hozzáigazítva és előírják a feldolgozandó szókincs-minimumot. Példánk matematikából:

DFU - német a szaktárgyi oktatásban	Állapot: Szaktantárgy : Osztály: 5 Téma: II.	2016. szeptember, matematika
Az egység megnevezése:	A szimmetria világa II. fejezet	
Tananyag:	1) Tengelyesen szimmetrikus és pontszimmetrikus alakzatok II) Ortogonális és párhuzamos egyenesek III) alakzatok IV) koordináta-rendszerek	
Az I fontos fogalmi:	e Spiegelung –en, e Achse –en, e Symmetrie –n, r/s Teil –e, e Spiegelachse –n, r Punkt –e, r Spiegelpunkt –e, e Symmetrieachse –n, s Symmetriezentrum (Zentren), r Mittelpunkt –e, e Mitte –n, punktsymmetrisch, achsensymmetrisch, spiegeln h., r Abstand –e	
Tipikus mondatok:	Spiegle den Punkt P an ... Zeichne alle Spiegelachsen ein. Spiegle ... am Punkt Z. Übertrage ... in dein Heft. Zeichne ... in dein Heft.	
A II fontos fogalmi:	e Gerade –n, e Strecke –n, r Strahl –en, e Halbgerade –n, r Schnittpunkt –e, r Winkel -, parallel, orthogonal, senkrecht, e Figur –en,	
Tipikus mondatok:	Zeichne die Gerade d orthogonal zu h durch den Punkt C. Zeichne die Gerade h parallel zu g mit dem Abstand ... Untersuche die Figur auf ... Prüfe, ob ... gilt. Untersuche, wie ... zueinander liegen.	
A III fontos fogalmi:	s Quadrat –e, s Rechteck –e, s Parallelogramm –e, s Dreieck –e, s Viereck –e, r Kreis –e, e Diagonale –n, r Radius (Radien), e Seite –n, r Eckpunkt –e, s Muster -, r Drache –n, s Trapez –e, e Raute –n,	
Tipikus mondatok:	Zeichne ein Quadrate mit ... Ergänze ... so, dass ... Zeichne ... in die Figur ein. Zeichne ein Viereck mit folgenden Eigenschaften: ...	
A IV fontos fogalmi:	s Koordinatensystem –e, e Koordinate –n,	
Tipikus mondatok:	Zeichne ... in ein Koordinatensystem. Lies aus dem Koordinatensystem ... ab. Bestimme die Koordinaten der Punkte ... Übertrage ... in ein Koordinatensystem. Zeichne ein Koordinatensystem mit folgenden Eigenschaften: ...	

4.6 A DFU-munka fókusza az egyes évfolyamokon

5. és 6. évfolyam:

Ezek az évfolyamok különösen ügyelni kell a szakkifejezések elsajátítására. Nagy mértékben használni kell a nyelvi segédeszközöket, hogy a tanulóknak megkönnyítsük a szaktantárgy megértését és a tanórán való aktív részvételt. A DFU tanár egyszerű, rövid főmondatokban beszéljen és kerülje a szenvedő szerkezet használatát.

7. és 8. évfolyam:

Ezek az évfolyamok a fókusz a nyelvi készségek bővítésén van. Ugyanazt a dolgot a tanulóknak többféleképpen kell tudni leírniuk és a DFU tanár a tanórán egyre inkább használhat komplexebb megfogalmazásokat (fő- és mellékmondatok stb.)

9. és 10. évfolyam:

Az oktatás a magyar érettségi szempontjából fontos szaktárgyak (magyar nyelv és magyar történelem) kivételével már csak kevert csoportokban és németül zajlik.

Különösen a 9. évfolyamon kell ügyelni a német és a magyar ág összevezetésénél, hogy a magyar tanulók ne kerüljenek hátrányba a német anyanyelvűekkel szemben. Lehetőség van például német-magyar tanuló párok alakítására. Azon kívül a DFU tanár különösen ügyeljen arra, hogy természetesen lehessen a szóértést szolgáló kérdéseket feltenni.

11. és 12. évfolyam:

Ezek az évfolyamok a DFU munka az új szakkifejezések és a ritkán használt fogalmak magyarázatára/tisztázására korlátozódik. A DFU tanár bátrabban használjon tipikus beszéd/szó/fordulatokat és magyarázza el a jelentésüket, hogy a nyelvi-kulturális értés mélyüljön.

Állapot: 2020. június:

A munka leendő súlypontjai: Az iskolai tanterv kiegészítéseinek véglegesítése

Puska (jegyzetcedula) a tanulóknak, a DaF/DFU összekapcsolása egyebek mellett a nyelvtani szerkezetek súlypontjai révén a DaF/DFU évfolyamokon a DFU 3. szakmai konferenciáján előre elfogadva.